

www.kum-prolozac.hr

ISSN 1848-8358

god.4, br.6, 2018.

Rič, dvi s...

MARIJANOM GRBAVCEM MIRIĆEM

Samo je san stvarnost

**Retro đir uz rijeku Vrljiku -
Magic time vinyl festival**

rič

razgovori i čudesna

Susret s

Oliver Dragojević

OVAJ LIST JE BESPLATAN

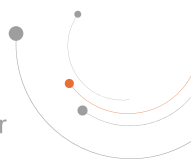
RAZGOVORI I ČUDESA / PROSINAC 2018

Pregršt tema, promišljanja i razmišljanja, analiza i strogih zaključaka uz malo mekane poezije s prstohvatom truda i ljubavi i evo Vam još jedna RiČ. Uspjeli smo na našu, a nadamo se i Vašu veliku radost još jednom okupiti mlade ljude i nastaviti sada već, dugogodišnji projekt udruge KUM Proložac, pisane riječi u novom broju Razgovora i Čudesas. Naravno da smo se *vukli i potezali*, usklađivali s nekoliko adresa pa čak i kontinenta kako bismo Vam pružili još jedan užitak čitanja nadahnut lokalnim i regionalnim temama, ne zaostajući i za globalnim trendovima.

U ovo broju RiČ- i nudimo Vam ponovno sjajne kolumne i osvrte, stalne rubrike Rič dvi s... i Susret s..., a kako biste otkrili koga smo priveli na ispitivanje i koga smo se prisjetili, uzmite ovaj uradak imotske mladosti u ruke i krenite s čitanjem. Ljubomorno ništa ne čuvamo za sebe, naša misija je da se udobno smjestite i s guštom prolistate i pročitate još jedno izdanje časopisa za mlade RiČ. Nama je to najveća nagrada. Do čitanja!

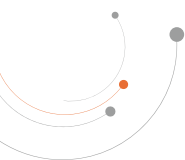
Vaše urednice

Josipa Rimac Vlajčić i Ana Leko

Sadržaj:

Rič, dvi s... Marijan Grbavac - Mirić	3
Susret s... Oliver Dragojević	7
Nove političke snage u Imotskoj krajini. Ipak se kreće ili ne?	10
Umjetnost tetoviranja u hrvatskoj tradiciji– osjetiti bol i strast na vlastitoj koži	12
Retro đir uz rijeku Vrljiku – Magic time vinyl festival	14
Krška jezera – dio identiteta imotskog čovjeka	17
Samo je san stvarnost	20
Vršnjačko nasilje – osvijestimo se jer to nisu samo „dječja posla“	22
Imotska tradicija maškaravanja – strast, povijest i novi uzlet	25
Škola života – ono što nas čini ljudima, dali su nam i naši učitelji	27
Poezija... Mijo Grabovac	30

Marijan Grbavac - Mirić

Dramska grupa Proložac koja navršava svojih punih 15 godina rada ove godine već godinama okuplja glumce različite dobi te time stvara pravu umjetnost teatra. Kao najcjenjenije hrvatsko amatersko kazalište na raznim festivalima i smotrama diljem Lijepe naše osvojilo je mnoge nagrade i priznanja. S mnogo predstava, ponajviše komedija, izazvali su oduševljenje publike gdje god da su došli, a od svih posebno se istaknula trilogija o Joki Šimunovoj koja je stekla veliku popularnost. I tako smo odlučili porazgovarati s osnivačem Dramske grupe Proložac gospodinom Marijanom Grbavcem.

Kada ste započeli sa svojom karijerom i kako ste došli na ideju osnivanja Dramske grupe Proložac?

Moja glumačka karijera, kako Vi kažete, odnosno moja ljubav prema teatru, počinje davno, još u osnovnoj školi i nastavlja se u srednjoj školi u Splitu koja je tada imala svoju dramsku sekciju. Na ideju o stvaranju Dramske udruge Proložac nisam došao ja, nego moj prijatelj Ivan Maršić-Mujo i tadašnji članovi KUD-a Proložac koji su me pozvali da napravimo jednu predstavu.

Koliko članova danas broji grupa te ima li interesa i potencijala mladih što se tiče glume i teatra u Prološcu?

Dramska udruga danas broji oko dvadesetak članova, s dječjim teatrom naravno i više. Uglavnom ima interesa za kazalište u Prološcu, a mladi i njihovi potencijali razvijaju se svakim danom.

Kako je bilo u početku? Jeste li se nadali ovolikom uspjehu?

Svaki je početak jednako zanimljiv i neizvjestan, bar meni, ali ne i tešak. S prvom smo predstavom sjajno primljeni kod publike. Da ćemo doživjeti ovoliki uspjeh, to se doista nismo nadali!

Kako ste došli na ideju stvaranja trilogije o Joki Šimunovoj?

Ideja o trilogiji o Joki Šimunovoj potječe od pok. Ivana Maršića i mene iz nekih naših razgovora, a ideju je spontano prihvatila cijela ekipa i to je to.

Na ideju ste možda došli zezanjem na račun žena iz našega kraja ili svoj račun?

Ideja nije nastala ni na račun zezanja žena, ni na vlastiti račun. Prva je Joka nastala po motivima A. P. Čehova, njegove drame Prosidba koju sam radio u Splitu. Ivanu je to bilo jako zanimljivo, pa smo dodavali, oduzimali, uvodili nove likove, radili novu dramatizaciju i na kraju je nastala legendarna Joka Šimunova. Očito smo je dobro ukorijenili u našu sredinu kad se pitate jesu li je naše žene inspirirale.

Osim dramskih izvedbi za odrasle, prikazujete li na pozornicama i izvedbe za one malo mlade?

Da, u Prološcu postoji i Dječji teatar koji trenutno vode kolegice Tatjana Meter i Ana Šerlija, a upravo su u tijeku radionice za EU projekt. Dosad sam napisao i režirao predstavu koja se zove Rođendan i Zora iznad ponora skupa s Dinom Garac. Kolegica Tatjana radila je također dvije predstave, a Ana

trenutno radi već spomenute radionice za EU.

Uz brojne uspješne nastupe imali ste i one humanitarne, zar ne?

Da, odigrali smo jako puno humanitarnih predstava, na što smo posebno ponosni. To je još jedan način na koji umjetnost oplemenjuje naše živote. Od humanitarnih predstava koje smo izvodili najuspješnija je bila svakako Joka iako smo igrali i druge predstave te mnogo skečeva.

Koliko mi je poznato sudjelujete svake godine u izradi prikaza živih jaslica?

U prikazu živih jaslica sudjelujem odavno s posebnim zadovoljstvom, kako ja, tako i ostali dio glumačke ekipe.

Zašto? Što Vam to znači?

To je poseban doživljaj. Prvo kao vjerniku, a onda i kao glumcu, sudjelovanje u prikazu živih jaslica pruža neizreciv osjećaj sreće kada pogledam iz korita Suvaje svu tu publiku koja svake godine dolazi u sve većem broju. Osjećaj koji spaja glumce i publiku, sreća ispunjena rađanjem malog Isusa.

Sa svojim odličnim izvedbama i programom sudjelovali ste u mnogim mjestima diljem Lijepe naše i BiH. Uz neponovljivu Joku koje biste još scenske izvedbe naveli kao najuspješnije?

Teško mi se odlučit za najuspješniju predstavu jer su mi sve jednako drage i sve su imale odličan prijem kod publike. Svaka je dobila neku nagradu na festivalima i smotrama na kojima smo sudjelovali.

Koje su neke od prvih predstava koje ste prikazali široj publici?

Prva predstava bila je Tko je bolestan, autora Tome Božinovića u mojoj režiji. Zatim ide Umakla se Joka Šimunova (trilogija), Daj čekić, Veronikin rubac, Bračno savjetovalište itd.

Iako je vaš rad usmjeren uglavnom na komedije, prije nekoliko godina na sceni ste prikazali predstavu Veronikin rubac, spremate li se na još takvih sličnih pothvata?

Volimo raditi komedije iako smo dokazali da uspješno igramo i ozbiljne drame. Uskoro pripremamo još jednu novu predstavu.

Možete li nam reći nešto više o njoj?

Još ne znam naslov nove predstave. Imam tri opcije ovih dana ću odlučiti, čekam jedan tekst fra Ante Marića iz Mostara pa ću onda znati više.

Uz brojne osvojene nagrade i priznanja koje je osvojila grupa, koje biste izdvojili kao najprestižnije?

Svaka nagrada ili priznanje od struke ili publike jednako veseli.

Na kojoj predstavi Vam najviše čestitaju?

Najviše čestitki i nagrada dobivamo upravo za našu Joku, a u posljednje vrijeme sve više i više se traži Bračno savjetovalište i mislim da će nadmašiti Joku. Publika tako hoće, a mi tu ne možemo ništa. Publika nam je uvijek na prvom mjestu iako nam mišljenje struke nije nebitno.

Dramska grupa Proložac puni petnaest godina svog rada koji je itekako uspješan. Koji su Vaši planovi za daljnji rad te imate li u planu izvesti neku novu predstavu u skorije vrijeme? Kakve su Vaše prognoze?

Nakon petnaest godina rada idemo dalje, nadamo se, jednako uspješno. Radimo novu predstavu i radionice za EU, kako za odrasle

tako i za djecu, te glazbene i foto radionice. Od EU očekujemo ovih dana tehničku opremu što nas posebno veseli jer će naše predstave dobiti novi plus, novu dimenziju i moći ćemo raditi puno zahtjevnije komade. Imamo sjajne glumce, a evo sad dobivamo i pravu kazališnu opremu na našu sreću, ali i na sreću naše vjerne publike!

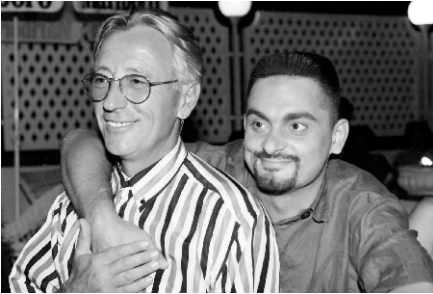
Razgovarao Ivan Vujčić

Oliver Dragojević

Ča je život vengo fantazija rečenica je u kojoj možemo sažeti život velikana hrvatske glazbene scene. On je jedan od onih ljudi čije smo prezime malo spominjali, jedan od onih što nas je zadužio već svojim imenom, Oliver. Split se veličanstveno oprostio od njega. Najstarija i najjača navijačka skupina u Europi Torcida zbog njega je okupirala Rivu i pjevala njegove pjesme. Ni on se nije sramio svoje ljubavi prema majstoru s mora. Osim što je snimio solo pjesmu Hajdučka i S istoka, zapada i sjevera s ostalim pjevačkim zvijezdama Splita, znao je reći: „**Da' bi svoja tri prva mesta za jedno Hajdukovo.**“ Ostavio je za sobom trag u beskraj, a pamtit će ga ne samo Splićani i Dalmatinci, nego i cijela regija koja je slušala njegove pjesme. Punio je dvorane u Parizu, New Yorku, Moskvi, Londonu, Tokiju... Ne treba zaboraviti ni njegov stav o održavanju koncerta kod naših istočnih susjeda: „**Nema novca za koji bih pjevao u zemlji koja je nanijela tolika zla mojoj Hrvatskoj.**“ Rođen je na Korčuli, u Veloj Luci, 7. prosinca 1947. godine gdje je proveo svoje djetinjstvo. Srednju glazbenu školu pohađao je u Splitu gdje prvo uči glasovir, a zatim klarinet i gitaru.

Prvi estradni nastup imao je 1961. na dječjem festivalu u Splitu s pjesmom Baloni. Godine 1963. djeluje kao vokal i klavijaturist u kulturnom splitskom bendu Batali. Na natjecanju amatera pjevača Hrvatske odnosi pobjedu pjevajući antologijsku Yesterday. Festivalski debi imao je 1967. na Splitskom festivalu gdje je izveo Picaferaj na nagovor autora teksta, Zdenka Runjića. Tada nije ušao u finale, ali nakon sedam godina vraća se sa stilom na Prokurative i osvaja prvu nagradu publike s pjesmom Ča će mi Copacabana. Nakon toga ponovo surađuje s Runjićem, 1975. na Splitskom festivalu izvodi kulturni Galeb i ja koja postaje njegov najveći hit. Pobjednik Splitskog festivala (nagrada publike) bio je četiri puta:

osvaja osam Porina sa svojim svezvremenskim hitom Cesarica autora Zlatana Stipišića Gibonnija. Dobio je i odličje Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Dana 25. kolovoza 2001.godine održava humanitarni koncert u pulskoj Areni i time dokazuje svoju ne samo glazbenu, nego i moralnu veličinu. Gosti koncerta bila su renomirana imena poput Gibonnija, Tonyja Cetinskog, Tedija Spalata i mnogi drugi. Prihod od koncerta išao je za pomoć Općoj bolnici u Puli, a audio zapis tog koncerta objavljen je krajem 2001. pod imenom Oliver u Areni i to kao dvostruki CD i kazeta. U listopadu 2010. napunio je Spaladium arenu, a jedan je od rijetkih Hrvata koji se mogu pohvaliti nastupima u svjetskim dvoranama poput Royal Albert Hall, Olympia, Opera House itd. Dana 7. kolovoza, 2017. na pogrebu preminulog prijatelja Remija Kazinotija pozlilo mu je pa je kolima hitne pomoći prebačen u bolnicu gdje mu je nakon nekoliko dana dijagnosticiran rak pluća. Zbog lošeg zdravstvenog stanja nije se pojavio na dodjeli Porina u Spaladium areni u ožujku ove godine, iako je osvojio nagradu za pjesmu godine Ako voliš ovu ženu u duetu sa Željkom Bebekom, ali je

1974.(Ča će mi Copacabana), 1978.(Cvit mediterana),1980. (Nadalina) s Borisom Dvornikom i 1990. (Neka se drugi raduju). Godine 1978. i 1980. osvojio je Grand Prix Splita što znači da je uz prvu nagradu publike imao i prvu nagradu žirija, a to dovoljno govori o pozitivnim kritikama kojim su ga tokom cijele karijere obasipali. Žiri mu je prvu nagradu dodijelio još 1976. za Skalinadu, 1982. za Karocu, 1988. za Što to bješe ljubav? i 1990. za duet sa Zoricom Kondžom, Ti si moj san. Na prvoj dodjeli diskografske nagrade Porin 1993. godine

poslao video u kojem se obraća svim prisutnima. Bio je sve lošije, kemoterapije nisu djelovale pa je krajem lipnja premješten na Onkologiju splitskog KBC-a gdje je 29. srpnja u 5:00 sati blago preminuo u 71. godini. Netko je rekao da je Oliver bio osoba koja ujedinjuje sve Hrvate, bez obzira na godine, socijalni status, političko opredjeljenje... Olivera su svi doživljavali svojim i uz njegove pjesme odrastali, zaljubljivali se, tugovali i tako nam je svima postao suputnik i prijatelj kroz život. Zahvaljujući njegovim pjesmama, ostat će i dalje s nama.

Počivaj u miru Olivera i hvala ti na svemu!

Josip Šamića

Nove političke snage u Imotskoj krajini. Ipak se kreće ili ne?

Ipak se kreće ili ne? Zemlja se kreće, to odavno znamo, ali što reći o političkoj situaciji u našem kraju? Osim dvije općine čiji su načelnici iz redova nezavisnih, još uvijek većina naroda Imotske krajine povjerenje daje kandidatima vladajućeg HDZ-a. U općini Cista Provo na posljednjim lokalnim izborima 2017. godine pobjedu je u prvom krugu odnio HDZ-ov kandidat Božo Čubić s 820 glasova. Nevažećih je bilo 156, a on je bio jedan jedini kandidat za načelnika općine što je ukupno 976 glasova (43,13 %). U Zmijavcima je pobjedu odnio također HDZ-ov kandidat Miroslav Karoglan sa 71,41 % glasova. Iz iste stranke dolazi načelnica Lovreća Anita Nosić, koja je nakon 18 godina preuzela stranačke i načelničke dužnosti od Ante

Babića, inače saborskog zastupnika Hrvatske demokratske zajednice u devetom sazivu Hrvatskog sabora.

Dobila je potporu od 81,34 % ili u glasovima 632. Dugogodišnji načelnik Zagvozda, Miroslav Gaće (HDZ) na posljednjim izborima u općinskom vijeću dobio je 611 glasova.

Jedinim gradom u krajini, našim Imotskim, upravlja HDZ-ov Ivan Budalić koji je u drugom krugu lokalnih izbora pobijedio nezavisnog Ivicu Kukavicu koji je sada ispred stranke Neovisni za Hrvatsku. Jedina općina koja je smogla snage dati priliku nečemu drugačijem bila je općina Podbablje. Kandidat liste „Podbablje sutra – dom kakav zaslužujemo“, Ante Kujundžić, u drugom krugu pobijedio je HDZ-ova kandidata Hrvoja Biošića.

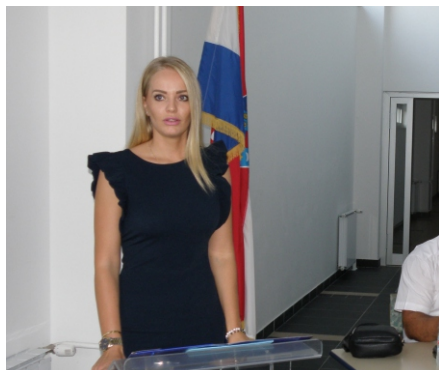
pokrenimo
RUNOVIĆ

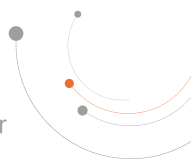
Runovići

Nakon dugogodišnjeg vladanja Josipa Lešine općinom Runovići, pobjedu je odnio Mario Repušić kandidat „Grupe Birača“. Čini se da su promjene u nekim općinama dobrodošle, u nekima ne vidimo neki poseban napredak, ali našim načelnicima i gradonačelniku želimo sve najbolje u provedbi svojih ideja.

Novoizabranima želimo puno sreće u donošenju pozitivnih promjena, a onima koji nastavljaju svoj rad želimo da izvuku pouku iz svojih pogrešaka i opravdaju povjerenje svojih birača.

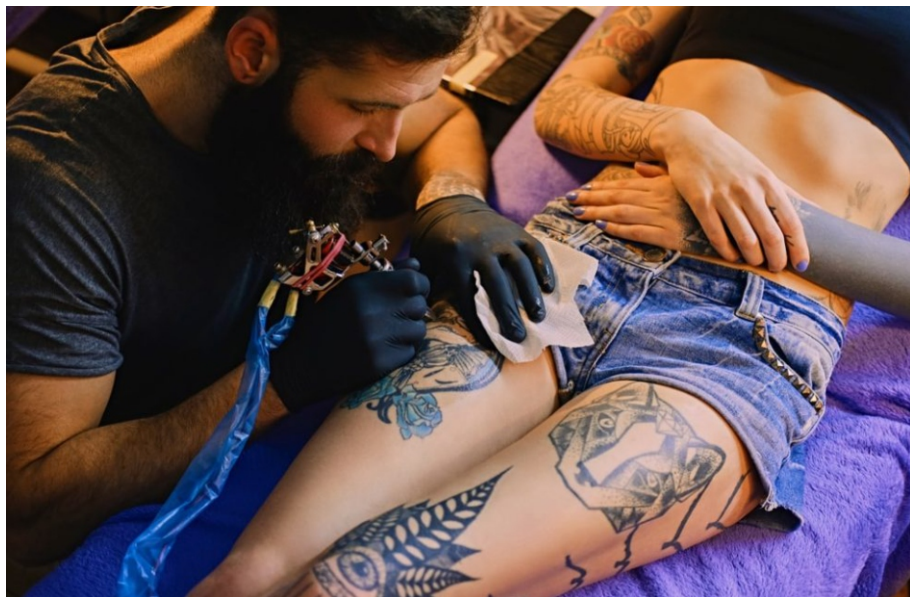

Josip Šamića

Umjetnost tetoviranja u hrvatskoj tradiciji- osjetiti bol i strast na vlastitoj koži

r!ć
razgovori i čudesna

Ljudi od pamtivijeka obilježavaju i ukrašavaju svoju kožu. Sudeći po tome, mogli bismo reći da su tetovaže popratile znatan dio ljudske povijesti, no kakva je njihova prošlost u Hrvatskoj? Ili još zanimljivije, kakva je njihova budućnost u Hrvatskoj?

Prve tetovaže na koje ćete naići ako pokušate istraživati tetovaže karakteristične za Hrvatsku izgledat će kao apstraktne skupine crtica, točkica i križića. No ako obratite malo više pozornosti, lako je vidjeti da su najčešće zapravo posložene u stupce, krug ili polukrug.

Takve tetovaže postojale su još u doba Osmanskog Carstva kada su kršćanske žene često davale tetovirati svoju djecu i ostale nemoćne ljude u selu kako bi spriječile da ih odvedu Osmanlije i natjeraju ih da se odreknu svoje vjere. Usprkos apstraktnom izgledu, tetovaže su označavale podrijetlo osobe i njihovo kršćanstvo.

Pa opet, takve tetovaže postojale su i prije Osmanskog Carstva. Prema teoriji koju zastupa arheolog iz Nacionalnog Muzeja u Sarajevu, Ćiro Truhelka, takve

tetovaže vuku korijene još iz dana kada su na našim područjima boravila ilirska i keltska plemena. Tek kasnije, nakon osnutka Osmanskog Carstva, simbolizam tih tetovaža koristio se kao zaštita od neprijateljskih sila. Tu su se isprepletali religijski, ali i svjetovni motivi. Često su prikazivani nizovi križeva koji su većinom bili na zapešćima djevojaka i izgledali više kao narukvica nego tetovaža. Crte koje su činile križeve bile su isprepletene dodatnim crticama koje su podsjećale na grane borova. Među uobičajenim motivima bili su i krugovi, koji su simbolizirali zajedništvo, kola i plesove koji su se izvodili za vrijeme slavlja u selima. Zajedno s malim crticama koje su podsjećale na grane, takav dizajn tetovaže predstavljao je mali bor, a nazivao se Jelica. Prve tinte za tetovaže najčešće su bile smjesa majčinog mlijeka, meda, ugljena i ostalih ljekovitih biljaka i pripravaka, a prvi tattoo majstori bile su žene. Cijeli proces i obredi tetoviranja događali su se tijekom nekog važnog slavlja ili tijekom nekog blagdana, a nekoliko puta kroz povijest tetoviranje tih tetovaža bilo je zabranjivano. Tradicija tih i sličnih uzoraka tetovaža tipičnih za običaje Hrvatske živa je i danas

iako danas koriste puno sigurnije varijante tinte da bi ih napravili i tetoviraju se u salonima za tetovaže. Danas se kod tetoviranja u Hrvatskoj ne pazi toliko na običaje koliko se pazi na želje pojedinca pa dosta onih koji imaju takve tetovaže ne znaju cijelu priču koju te tetovaže nose, ali malo znanja o povijesti te bolne umjetnosti nije na odmet. Cijela se industrija tetoviranja konstantno mijenja i oblikuje, no jedno je sigurno – tetovaže su od općeg simbolizma prešle na osobni. Bile su potrebne u početku, zatim prezrene dugo vremena, a sada ponovno privlače pozornost ljudi. Kao i svaka grana umjetnosti, umjetnost tetoviranja vjerojatno nikada neće u potpunosti izumrijeti.

Tea Barešić.

Retro dir uz rijeku Vrljiku – Magic time vinyl festival

r!ć
razgovori i čudesi

26./27./28. 07. 2018.

Kada se na jednom mjestu susretnu vrhunska evergreen glazba, tisuće poznatih i nepoznatih lica te idilični ugođaj prirode uz rijeku, rezultat je sigurno dobra zabava puna trenutaka za pamćenje. Tome svjedočimo još od 2016. godine kada je Magic time vinyl festival pokrenut sa željom za oživljavanjem retro ugođaja i pucketavog zvuka vinyl ploča koje u zadnjih par godina doživljavaju pravi i zasluženi povratak. Dokazuje to i činjenica da prodaja takvih ploča svake godine sve više i više raste. Zasluženi povratak i to

zbog neosporne superiornosti i čistoće zvuka koji daju vinyl ploče u usporedbi s većinom ostalih nosača zvuka. Od tada se nastavlja tradicija organiziranja Vinyl festivala, mnogima najdražeg dijela ljeta uz koji se zaboravljaju svi problemi, barem na par dana uz plesne ritmove i ugodna druženja uz Vrljiku. Taj mali Woodstock ili Ultra za đuturume kako ga nazivaju, uz 24-satno uživanje uz glazbu donosi i zanimljive popratne sadržaje kao što su izložba rock memorabilija, starih gramofona i

radioprijamnika te smotru oldtimer vozila, a svaki je dan festivala tematski različit kako bi svatko našao ponešto za sebe.

Uz to što služi za zabavu i opuštanje, ovaj festival djeluje i kao edukacijski program jer mlađe generacije upoznavanjem klasičnih evergreen pjesama šire svoje znanje o raznim glazbenim žanrovima.

Među raznovrsnom glazbom najviše se mogu prepoznati žanrovi kao što su strani i domaći rock and roll, blues, funk, reggae, country i stari šlageri...

Posjetitelji mogu i sami započeti ili nadopuniti svoju glazbenu kolekciju kupnjom raznovrsnih vinyl ploča. Svake godine na festival uz Vrljiku dolazi mnoštvo posjetitelja različitih generacija koji uz glazbu i ples postaju jedno.

Da se ne pleše prazna trbuha, zaslužna su razna kuhana jela, kotlovinu i delicije s roštilja čiji miris budi nostalgiju kod starijih generacija, a stvara ugodan osjećaj i gastro uspomene kod mlađih.

Od ostalih popratnih sadržaja na Vinylu su prisutni i slikari koji oslikavaju svoja platna pred očima

posjetitelja, radionica tradicionalnih rukotvorina, nezaboravni vatrometi i lude akrobacije s vatrom.

Uz gastronomsku ponudu i zabavni program, posjetitelji mogu iskušati i avanturistički duh kampiranja uz prekrasnu prirodu rijeke Vrljike.

Svake godine festival ugošćuje poznate glazbenike kao što su Jurica Pađen, Dado Topić, Zorica Kondža, Meri Cetinić, Robert Mareković i drugi, tako da obožavatelji imaju jedinstvenu

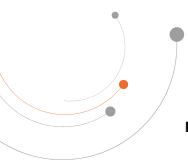
priliku upoznati svoje glazbene idole. Uz sve navedeno, festival se može pohvaliti i ekološkom osvještenošću i brojnim akcijama čišćenja i uređivanja prirode na Perinuši koje se održavaju svake godine zahvaljujući marljivim volonterima i ljubiteljima čiste prirode.

Uz to što ga svake godine posjete tisuće Imočana, na ovaj retro događaj počinju dolaziti i posjetitelji iz drugih dijelova Lijepe Naše i turisti kojih je u Imotskom sve više.

Svatko tko je jednom posjetio Vinyl svake se godine vraća kako bi obnovio sjećanje na vrhunski ugođaj koji vlada na Perinuši i željno očekuje nova druženja na livadama uz rijeku Vrljiku.

Ako još niste posjetili Magic time vinyl festival, navedeni razlozi „natjerat“ će vas da dođete, plešete i uživate u spektaklu na 33 i 45 okretaja.

Josip Kujundžić

Krška jezera – dio identiteta imotskog čovjeka

U sumrak sunce nostalgично provlači posljednje šarene niti dana kroz obzor, dotičući stasito Imotsko polje i brojeći pred san jedan po jedan vodeni dragulj – srce goblena krške čarolije. Kad noć padne, vile izlaze iz špilja veselo plešući pa čine kola oko Modrog i Crvenog jezera ne bi li zavele kakvog zalutalog pastira ili barem mjesec kako bi osvijetlio jezerske staze da u miru mogu izvoditi svoje plesove. Samo rijetki su dovoljno sretni da se rode na tom malom blagoslovljenom komadiću Zemlje. Imotski i Imotska krajina po mnogočemu su posebni.

Ipak, na njihov spomen, prva asocijacija je krška stijena, oblikovana vješto u ljepotu Imotskog polja i jezera rasutih širom krajine. Imotsko-bekijsko polje površinski zauzima jako velik prostor, negdje oko 95 kilometara kvadratnih i obuhvaća teritorij zapadne Hercegovine i Imotske krajine. Zahvaljujući vapnenačkim, inače topljivim, stijenama i njihovom urušavanju, nastale su ponikve Modro i Crveno jezero i brojna druga jezera. Zapadno od Crvenog jezera nalaze se Dva oka, a još zapadnije Postranjsko jezero, Krenica i Provalija koje u kišnom

razdoblju tvore čuveno Prološko blato. Kod Lokvičića nalaze se Galipovac, Lokvičićka jezera i Knezovića jezera. Modro i Crveno pokupili su većinu slave i slove kao simbol Imotskoga. Razlozi su to zbog kojeg ljudi posjećuju grad, ali istina je da svako jezero ima svoju čar i osobitosti koje ga izdvajaju od ostalih i teško je odabrati najljepše. To prepoznaju posjetitelji koji upoznaju vodene ljepote, dio zaštićene prirodne baštine. U srcu turističke sezone možemo primijetiti mnogo više gostiju nego ih je nekad bilo, ali čini se ipak premalo za sve ono što bi

Imotski mogao ponuditi. Kao da te prirodne ljepote ljubomorno čuvamo samo za sebe i ne želimo da se dalje od susjedstva zna za predivna jezera i legende vezane za njihov postanak. Mogao bi neki stranac sutra svojoj djeci ispričati legendu o Gavanu i Gavanovici kao što su nama naši roditelji pričali, ponosni što se radi o nečem samo našem. I doista, imotska jezera više su od razglednice i figure za reklamni letak turističke zajednice. Ona su čuvar starih i novih naraštaja i njihove mladosti. Ona su centar našeg svijeta, mjesto prvih šetnji, prvih poljubaca i prvih

svađa, mjesto gdje smo prvi put vidjeli vukodlake i vilenjake kako igraju nogomet, pa smo zabavljeni činjenicom da to nigdje drugdje na svijetu nema, prepričavali taj događaj dalekim poznanicima koji su zabavljeno klimali glavom. Što tek misle kad im kažemo kako u Crveno jezero ne bi mogli baciti kamenčić koliko god se trudili ili kako su rubovi Modrog jezera zapravo plaža, posebija od bilo koje druge? Život ljudi oduvijek je bio orijentiran prema vodama. Drevne civilizacije nastajale su u blizinama rijeka, a naša krajina toliko je bogata da ima i rijeku i jezera u kojima se ogleda sve ono što jesmo i što smo oduvijek bili. Imotski je postao i razgranao se oko jezerskih obala kao kakvo čarobno mjesto iz bajke. Vremena su prolazila i sve se mijenjalo, ali priče i legende o jezerima, te način života orijentiran na njih, opstali su sve do danas. Mogli bismo stoga reći kako su oni bezvremenski, besmrtni u ovom ludom svijetu koji sve zaboravlja i mijenja. Imočani odlaze, raseljavaju se širom svijeta u potrazi za boljim životom i pitanje je kad će od naše krajine ostati samo to – jezera koja su nekad ljudima značila sve. Možda tada ponovno iz zaboravljenih špilja izađu vile pa zaplešu po

opustošenim stijenama čekajući neka bolja vremena.

Oduvijek sam ponosna što sam Imočanka. Bez obzira što nema više kruva od imotskog polja, plaće od Pionirke, života od poštenog rada, bez obzira na sve – ponosna sam Imočanka. Ali, da nisam Imočanka, volila bi da sam Korčulanka.

Čudan osjećaj. Uplovljavam u Velu Luku s ruksakom na leđima i peckanjem srama što sam prvi put na Korčuli tek sada, tek nakon nekih daljih, tuđih gradova. Svejedno žudljivo upijam plavetnilo mora i smaragd guste šume, šum vrtloga valova što se odbijaju o, kako se čini, puno puta zakrpan pramac.

Miris soli miješa se s dimom, ugodno je, gotovo da mogu osjetiti i miris vina. I evo me u Veloj Luci, Veloj Luci nasukanoj na Greben.

Kad se osjetila naviknu na svu tu lipotu, evo noža u balon od sapunice. Hladna, ruzinava nakupina željeza, plastični kalupi brodova koji nikada neće isploviti, poluprazna boca piva radnika na trajnoj marendi, razbijeni prozori, nijedno upaljeno svjetlo - nekadašnje veličanstveno brodogradilište Greben.

I nije ovo još jedan članak o tome zašto i kako brodogradnja u Hrvatskoj propada, ovo je samo

manifest nostalgiji diteta novog doba. Diteta koje ni ne zna za čim točno vapi: je li bilo bolje – ili možda nije?

Možda me zbog oštrog kontrasta između sklada prirode i rđave ruševine sve to duboko potreslo. Šetam kamenom popločanim ulicama, glatkima ko porculan, i zamišljam što se sve nekad krilo iza pojedinih drvenih vrata.

Jesu li ljudi koji su nekada živili iza njih znali da žive san? S kojeg su kraja lovili ribu, jesu li se njome dičili? Jesu li cijenili ritam koji se meni čini tako dalek i nemoguć –

ribolov, vinograd, priroda pa brodogradnja od osam do četiri? Jesu li šetali ovom istom ulicom zahvalni? Tužno kako me sve to podsjeća na moj Imotski. Napuštena Duvanjska stanica, stepeničaste prazne ulice, a di god pogledaš – lipota. Kako to? Pitam se je li Imotski ikad živio san ili je oduvik bilo teško? Jesu li brojni ljudi s fotografije na tržnici sridom znali da se jednog dana neće imat ko snalazit, ko nadmudrivat, ko privlačit mušterije? Bi li virovali sve da im je neko i reka?

Oće li jednom gradske ulice 'ličit na stare Škorine kuće iznad Runovića?

Odakle dolazimo? Što smo? Kamo idemo? Paul Gauguin

Ana Puljić

Vršnjačko nasilje – osvijestimo se jer to nisu samo „dječja posla“

Stariji nam često znaju reći kako od kolijevke pa do groba, najljepše je dječje doba. Tako bi zapravo trebalo biti, ali može li se to reći za današnju populaciju školaraca?

U zadnjih par godina čuli smo za dva slučaja u susjednoj Bosni i Hercegovini gdje su se dva dječaka od četrnaest godina ubila jer su bili žrtve vršnjačkog nasilja. Zapitam se kamo ide društvo kad se četrnaestogodišnjaci odlučuju za takav čin.

U kakve su to škole išli? Zašto im nitko nije pomogao? Nažalost, statistike pokazuju da je svako

treće dijete žrtva vršnjačkog nasilja. Kada se sve zbroji, možemo zaključiti da je stanje alarmantno i zabrinjavajuće.

Vršnjačko nasilje može krenuti iz banalnog podrugivanja jednog djeteta, a nakon toga može prijeći u lavinu zlih komentara i zlostavljanja. Napretkom tehnologije nasilnici su se preselili i na društvene mreže te se koriste platformama poput Facebooka, Instagrama i koječega drugog kako bi zlostavljali. Primjer je jedna djevojčica od trinaest godina koja odlično uči, ide u crkvu, glazbenu školu... Put joj je do škole mučan jer zna što je čeka kad tamo dođe.

Zna da neće moći izustiti ni riječ, a da je netko ne uvrijedi i izruga pred cijelim razredom. Bez posebnog razloga. Trpi i skuplja u sebi nekoliko mjeseci iz straha dok se jedne noći ne probudi iz noćne

more koja je posljedica i refleksija stvarnosti. Odluči se napokon otvoriti roditeljima i razredniku od kojega taj dečko dobiva opomenu. Na tome, nažalost, zlostavljanje često ne staje ili se pogoršava. Problem je što roditelji i profesori često puta znaju izbanalizirati zlostavljanje i to prepisati dječjoj nezrelosti. „Ma, to su dječja posla. Neka se čeliče, proći će ih.“ Stvari bi se trebale nazvati pravim imenom. Zbog tih dječjih ili pubertetskih „gluposti“ netko će cijeli život biti anksiozan, depresivan i bez samopouzdanja. Može ga opet steći, ali jako teško. Dijete se u tajnosti može i samoozlijeđivati. Ništa dobro ne može proizaći iz ruganja, mlaćenja iz zabave i ubijanja u pojam. Zatvorit će se u sebe i neće biti sposobno riješiti najjednostavnije i svakodnevne životne probleme. Svaki izazov teže će nadvladati, a može se odati alkoholu i drogama. Na kraju balade, može završiti kao nesretni dječaci iz Bosne i

Hercegovine koji su si oduzeli život radi „dječje igre“. Brutalno zvuči, zar ne? Ali, to je stvarni život. Vršnjačko nasilje postalo je globalni problem. Parazit koji se uvukao u društvo i poremetio konstrukciju života maloljetnika čiji bi život trebao biti divan i bezbrižan. Nameće se pitanje, gdje se pogriješilo? Potrebno je kompletno mijenjanje svijesti kod djece najkasnije od onog trenutka kada sjednu u školske klupe. Naravno, da bi se to postiglo, učitelji i nastavnici moraju dobro zasukati rukave. Škola je odgojno-obrazovna ustanova. Posao učitelja i profesora ne sastoji se samo u tome da istumače lekcije iz pojedinog predmeta i da podijele ocjene, već je potrebno poznavati svako dijete koje kroči u školu. Psiholozi i pedagozi trebaju biti aktivni. Djeca koja zlostavljaju trebaju snositi posljedice, ali i oni poput žrtvi zlostavljanja trebaju svakodnevne razgovore sa psihologom i roditeljima.

Dijete koje zlostavlja isto tako je žrtva. Može biti i samo zlostavljano, ignorirano, a može biti i žrtva lošeg odgoja. Sretan čovjek nikad nema potrebu biti zao prema drugima. Školski djelatnici mogu uvelike utjecati na djecu. Svakom djetetu treba dati do znanja koliko vrijedi jer u toj razvojnoj dobi trebaju primati što više takvih informacija. Sigurno će biti produktivniji i neće imati potrebu ponižavati drugu djecu kako bi sebe uzvisili jer su i sami nesigurni. Djeca trebaju znati da nisu sama i da im uvijek netko čuva leđa. To je proces koji može trajati godinama.

Rahela Ujević

Ako se snage udruže, stopa nasilja u krugu škole, u školskim hodnicima i učionicama može se bitno smanjiti. Djeca se trebaju odgajati u ozračju međusobnog poštovanja i uvažavanja. Učenje nenasilne komunikacije, miroljubivog nalaženja rješenja, složeni su procesi koji traju jer nisu sva djeca sposobna na isti način usvajati navedene informacije i vještine. Djecu treba poučiti znanjima i vještinama koje su društveno prihvatljive. Daljnje zataškavanje ovog problema nikako nije rješenje. Ne bismo se trebali sjetiti da se nasilje događa i da se treba nešto poduzeti samo onda kad se dogodi još jedno samoubojstvo ili na Nacionalni dan borbe protiv vršnjačkog nasilja. Počnimo od sebe i uvelike ćemo promijeniti društvo pa možda i ostvariti onaj još uvijek neostvareni san o miru u svijetu. Ništa nije nemoguće ako se velike i male ruke slože i ako vjerujemo da postoji dobro u svakome od nas.

Evo dođe Bako k vami da ne biste bili sami...ovako počinje pjesma Bakova društva koju svake godine na maškaranoj povorci ispjeva Bako skupa s cijelim imotskim pukom. E, kad ti jednom Bako dođe, više i ne odlazi od tebe! Tradicija imotskih maškara i Bakova društva seže daleko u prošlost. To je jedna od posebnih i značajnih imotskih tradicija koja se održala neprekidno do danas pa i u najtežim vremenima. Danas je to spoj povijesti, tradicije, iskustva, ali i mladosti koja se sve više u uključuje u Bakovo društvo te

oduševljeno sudjeluje u svim aktivnostima. Naravno, tu su i starosjedioci imotskih maškara od kojih mladi članovi mogu štošta naučiti kako bi u budućnosti znali nastaviti tradiciju. Nakon Sveta tri kralja, društvo se već lagano okuplja i sastaje kako bi mogli započeti s organizacijom dječjih maskenbala, velikog maskenbala, tradicionalne Bakove povorke i nezaobilazne Večeri humora i zabave. Snage se rasporede na starije i mlađe. Tih mjesec dana posvećeno je izradi kostima, pokladnica i naravno, probama za

predstavu kojom se zatvaraju zimske poklade. Društvo čine ljudi iz gotovo cijele Imotske krajine. Ono što članove vuče k maškarama i Bakovu društvu je ljubav, nema drugog objašnjenja. Naša poznata Imočanka, gospođa Maja Nikolić koja je svojedobno bila i predsjednica Bakova društva, kaže kako joj ni u 80. godini života maškare nisu dosadile. Još uvijek im se neizmjereno veseli. Od malena je sudjelovala i sama izrađivala kostime. Gospođa Maja je, nažalost bolesna, ali kada dođe dan Bakove povorke ona se uz pomoć djece i unučadi popenje na kat svoje kuće na Bazani kako bi sa svog prozora pozdravila sve okupljene maškare i počastila ih svojim ukusnim pokladnicama. Maškare su joj, kako kaže, jedna velika ljubav. Ovu imotsku tradiciju nikako ne smijemo marginalizirati.

To je nešto čemu se cijeli imotski puk raduje zajedno s mladima koji entuzijastično sudjeluju. Tradicija postoji, ali se ona još više razvila i osvježila. U ovo vrijeme krize i masovnog odlaženja ljudi to je nešto što ljude odvlači od svih briga modernog čovjeka. Ljudi se vraćaju u Imotski kao i za Božić, Uskrs i ljetne praznike. Svi se problemi zaborave uz smijeh, dobru spizu, glazbu i naravno, bukaru vina. Pa ne kaže uzalud bakova pjesma : „Dobro doša stari Bako! lće, piće za te svako! Obilno je pripravljeno i pečeno i vareno.“ Pa eto, ako još niste, pustite starog Baka u svoje srce i dom. Zamaskirajte se u što vam god srce zaželi i povedite djecu kako bi skupa sa starim i mladim Bakovcima uživali u čarima jedinstvenih imotskih poklada. Nećete požaliti.

Rahela Ujević

Misao nije znanje znanje znati, već je znanje znanje dati pročitao sam dok sam listao internetske portale i ta misao sasvim sigurno nije vježba koncentracije na Akademiji dramskih umjetnosti kada studenti sjede u polukrugu i imitirajući tiskarski stroj pokušavaju otisnuti te riječi i impresionirati nadobudnog profesora, nego se odnosi na naše dobre „stare“ učitelje. Riječ učitelj lakša je i toplija od riječi nastavnik, profesor i rođak je u prvom koljenu riječi mentor. Znae vi svi koji ste čitali (vi koji niste, knjigu u ruke) antička djela tko je bio Mentor i kakva je njegova uloga u životu jednog ratnika i pustolova Odiseja. Kad se osvrnemo na naš kratki život, primijetit ćemo da nas ti ljudi okružuju od malih nogu i od naših prvih koraka u život.

Kada tek krenemo u onu veliku kuću s puno prozora, prvo nas dočeka nasmijana teta koja nam pokaže različite bilježnice u koje ucrtavamo svoja prva umjetnička djela i koja je tu prisutna sve dok se magično opet ne pojave naši roditelji na vratima. Vrijeme koje provedemo s tetom je tako kratko i jedva čekamo idući dan da vidimo što je u ostalim ladicama njene učionice. Dani nam prođu u treptaju i ne primijetimo da smo već upoznali mnoge prijatelje s kojima ćemo se družiti sljedećih osam godina i uz koje ćemo rasti cijeli život. U ostalim razredima uvijek se rado vraćamo toj učionici i toj učiteljici čije lice pamtimo i uvijek nam se na spomen nje prizovu najljepša razdoblja života dok je školsko dvorište bilo cijeli svijet, a izlazak na marendu ravan avanturi najvećih crtanih junaka. Kasnije se njoj pridruže svi ostali učitelji u toj školi, čak i ona zločesta iz matematike koja vas tjera da pišete ispit za veću ocjenu i da sjednete s Andrijom kojemu to i ne ide baš, ali baba mu je kupila Playstation s 5pet novih igrica pa se žrtvujete i ponese i njegov teški križ.

Da ne govorimo o onom učitelju iz povijesti koji vas friga s rubrikom Želite li znati više. Ti se ljudi otisnu u nas poput pečata i tek na izlazu iz te male zbirke uspomena nastalih u velikoj zgradi vidimo koliko nam znače. Odrastajući dolazimo do sljedeće faze gdje treba izabrati „pravu“ srednju školu i gdje treba donositi mnoštvo papira na upis i gdje nas, pazite sad ovo, profesorica čeka s tablom na kojoj je otisnut naš razred i kako nas poput dobrog pastira vodi u razred dok mi blejimo u veličinu te nove škole, pitajući se hoćemo li zapamtiti vratiti se do razreda ako nam bude sila pa budemo primorani otići.

U toj novoj odgojno-obrazovnoj ustanovi (da, tu himnu stalno slušate ako kasnite na sat i nepristojni ste s tim novim profesorima...kao da sam ja kriv što autobus kasni i što se igraonica stvorila prije same škole?!) stječete nove prijatelje i dijelite s njima dobro i zlo sljedeće četiri godine vašeg obrazovanja. Već u toj fazi profesori su s vama na ti, ne jer gađaš Stipu kredom, nego jer ti žele biti prijatelji i na što lakši način doprijeti do tebe i objasniti gradivo. Upoznajući njihove životne priče upoznaješ sebe i nekada ti bude krivo jer si u žaru borbe da se dokažeš Martini koja ti se sviđa uvrijedio osobu kojoj je u tome trenutku zapravo i

najviše stalo do tebe, svog profesora. Ugodno se iznenadiš kada dođeš na sljedeću stepenicu obrazovanja i kad ti strogi, načitan, sijedi profesor koji izgleda poput Zeusa s Olimpa kaže kolega. Samo Zeus ne nosi naočale i odijelo iz '68., ali mu kimneš poput viteza i osjećaš da vrijediš.

Taj osjećaj vrijednosti osjetiš više puta u samom procesu obrazovanja i to su oni trenutci u kojima se sjetiš njihovih zlatnih savjeta. Dok čitaš ovo, dragi čitatelju, putuješ kroz vrijeme i već ti se naziru njihova lica i njihove riječi ti odzvanjaju glavom poput jeke nad nekim velikim prostorom. Koliko je strpljenja, truda, a najviše ljubavi tu utrošeno da bi ti mogao neustrašivo kročiti ovim svijetom. Leteći retrospekcijom, izlete ti slike priredbi, nastupa za školu i primanja pohvala i nagrada.

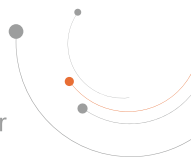
Vidiš osmijeh na licu svog starog učitelja i znaš koliko je učinio da bi tog „živog“ magarca pretvorio u dobrog čovjeka kojem neuspjeh u bilo čemu neće biti nepremostiva

prepreka i oko ti zasuzi kada čuješ da je taj dobri duh otišao na onaj svijet predavati anđelima svoje predmete jer je njegov poziv na ovome svijetu završio.

Svi smo mi nesvjesno u jednom trenutku života učitelji, samo tu ulogu igramo kroz različite likove i žanrove. Razmislite samo malo bolje i pogledajte na svoje roditelje koji se nekada teško nose s novim situacijama i zahtjevima koje donosi tehnologija ili mlađu braću i sestre dok pokušavaju savladati gradivo ili vožnju bicikla...

Često kažu da su roditelji najvažniji suputnici u vlaku života, i ja se s tim slažem, samo bih dodao ako su oni suputnici, onda su učitelji kondukteri na tom putu.

Petar Sekelez

TEŠKE RIJEČI

Daljina u visini,
a ja na dnu.
Ležim i plačem.
Noćima snove snivam,
a danju mrko nebo gledam.

Noći su bez zvijezda,
dani su bez sunca.
Moja slutnja teška,
a u očima mi tuga,
Jer, ona više nije ista.
Sad je...
Sad je neka druga.

NAS DVOJE KROZ NOĆ

U noć plovimo skupa.
Dan nam pobježe.
Svanuće čekajuć 'poljubih joj grud.
Kud, kud sada kada ničeg nema?
Noćni šetači ispred nas,
a iza nas put bez povratka.

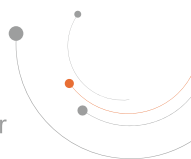
Putevi bez putokaza
kao vjetar kroz maglu lutamo.
Voda je suha,
a jezera prazna,
kao i moja duša,
bez staroga sjaja.
I puta bez kraja...

TI

Bila si odgovor na svako moje pitanje,
zraka sunca koja mi upada u oči u jutarnje svitanje.

Pitala si što nijedna nije,
bila si kaplja vode što me mije.

Je l' me možeš voliti?
Hajde voli, al' nemoj ranu soliti.

Mijo Grabovac rođen je 8. svibnja 1990. godine u Imotskom. Osnovnu školu završio je u Prološcu Donjem, a zatim i gimnaziju dr. Mate Ujevića u Imotskom. Nakon toga odlazi na Građevinsko-arhitektonski fakultet u Splitu, na smjer građevinarstvo te istog u roku i završava.

Trenutno radi u struci, a u slobodno vrijeme bavi se pisanjem poezije, sviranjem i pjevanjem.

Svoje pjesme je do sada sebično čuvao za sebe i ovo je prvi put da je njegova poezija objavljena i dostupna za širu publiku.

Devetnaestu godinu zaredom Proložani su promrzlim rukama odjeveni u radnu odjeću, kape i šalove, proveli kasnu jesen u presušenom koritu rijeke Suvaje i još jednom priredili spektakularne Žive jaslice. Prikaz rođenja Isusa Krista odvija se na sam Božić i okuplja znatiželjnike iz čitave Dalmacije pa i šire. Proložani su ovim projektom postavili visoku ljestvicu kulturnih događanja u Imotskoj krajini te je ovaj događaj uz Prikaz živih slika Muke Isusove na Cvjetnicu u samom gradu Imotskom, postao prepoznatljiva točka vjerskih kulturnih manifestacija.

U iščekivanju smo jubilarnih dvadesetih Živih jaslica i ne sumnjamo kako će Proložani sljedećeg Božića prirediti još jedan vrhunski kulturni i vjerski doživljaj.